

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN RIVOJLANTIRUVCHI ISHLAR

Andijon davlat pedogogika instituti
Pedogogika psixologiya kafedrasida assistent o'qituvchisi

Kadirova Omaxon Sobirjonovna

Andijon davlat pedagogika instituti
maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2 bosqich talabasi

To'ychiyeva Madina Abduqaxxor qizi

Annotatsiya: Ushbu annotatsiya maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga yo'naltirilgan rivojlantiruvchi ishlar mavzusini qamrab oladi. Maktabgacha yosh - bu bolaning jismoniy, kognitiv, ijtimoiy-emotsional va nutqiy rivojlanishida muhim davr bo'lib, bu kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun poydevor hisoblanadi. Shuning uchun, ushbu davrda bolalar bilan olib boriladigan rivojlantiruvchi ishlar alohida ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Sensor-motor rivojlanishi, nutq rivojlanishi, kognitiv rivojlanish diqqat, xotira, tafakkur, tasavvur, didaktik o'yinlar, harakatli o'yinlar, rolli o'yinlar, barmoq o'yinlari, mashqlar, topshiriqlar.

Ta'lim-tarbiya jarayonini asosan didaktik o'yinlar turli xil amaliy va tasviriy faoliyat shakllarida o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Bolalar bilan an'anaviy maktab dars shaklida zinhor-bazinxor ishlab bo'lmaydi. Bolalar bog'chada ta'lim olishlari uchun ta'lim jarayonini ularning tabiiy rivojlanishi bilan uyg'un bo'lishi kerak. Psixolog mashg'ulotidan maqsad bilim va ko'nikma bilan qurollantirish emas rivojlantirish ekanligini unutmaslik kerak. Psixolog rivojlanadiruvchi ishlarining mohiyati shundayki ular yordamida bolalarning turli tuman bilish jarayonlari va shaxsiy xususiyati rivojlanishiga ijobiy turtki beriladi ular takomillashtiriladi. Psixolog ishining natijalari darhol namoyan bo'lmaydi. Shu tufayli ko'pincha tarbiyachi va otalarning havzalari bir bo'lib ketadi. Ota-ona va bog'cha tarbiyachisi ongiga shuni yetkazish kerakki psixolog ishi o'qitish emas balki rivojlantirish ekanligini. Rivojlanish asta-sekinlik bilan yuz beradi degan jarayon hisoblanadi shu sababli bolaning rivojlanish jarayoni sezilmay o'tadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan o'tkaziladigan rivojlantiruvchi ishlarining asosiy shakli o'yindir, chunki o'yin ushbu davrdagi yetakchi faoliyat sifatida bolalarning psixik rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi. Bola o'yin o'ynash davomida yangi bilimlarni egallab boradi. Maktabgacha ta'lim muassasi va ulardagi muammolarning o'ziga xosligi psixologining ushbu muassasasida ishlash chog'ida uning o'ziga xos tomonlariga alohida e'tiborli bo'lishni talab qiladi. Psixolog esa bu talablarni doimo e'tiborga olishi zarur hisoblanadi. Ko'kraksion ish zarurati yosh va individual imkoniyatlar o'z vaqtida realizatsiyalanmasa, yoshga oid yangi tuzilmalar va yorqin individual xususiyatlar ontogenezning u yoki bu bosqichida bo'lgan bolalarning barchasida shakillantirilmasagina yuzaga keladi. Maktabga tayyor bo'lmagan bolalar bilan ishlayotib, pedagog ota-onalar va bolalar bog'chasi tarbiyachisini majburiyatlari sirasiga kiradigan vazifalarni o'z zimmasiga oladi. Bolani maktabga tayyorlash o'quv faoliyatini egallashga tayyorlash uning maktabgacha yosh davridagi to'la qonli rivojlanishining natijasi bo'lishi lozim. Shu va maqsadli rivojlantirishning o'rni va ahamiyati haqida tushuntirish ishlarini olib borish juda muhim hisoblanadi. Psixologlar maktabgacha yoshdagi bolalar bilan shug'ullanar ekan ularning rivojlanishi istiqbolini ularda maktab ta'limiga to'laqonli psixologik tayyorgarlikda ko'radi. Uning bosh vazifasi rivojlantirishning to'laqonli va ko'plaringligini qudajon nazardan bola o'zining maktabgacha bolaligini mahsuldor o'tkazish uchun tobora maqbul pedagogik psixologik sharoitni yaratish kerak. Psixolog go'yo bolaning kelajagiga qarab uning bir yosh davridan boshqasiga ya'ni maktab yoshiga qanchalik omadli qadam qo'yishini aniqlaydi bolaning psixik va shaxsiy rivojlanishi uyga maktabda qo'yiladigan yangi talablarga muvofiq bo'lishi uchun yana nimalar qilishi kerakligini belgilaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib boriladigan rivojlantiruvchi ishlar muammosi Ko'plab tadqiqotlar maktabgacha yoshdagi bolalar juda egiluvchan va ta'sirga beriluvchan ekanligini tasdiqlaydi. Bu davrda bolalar juda ko'p narsani o'zlashtirishi mumkin ekanligi ko'plab tadqiqotlarda isbotlangan. Ammo bolaning imkoniyatlari cheksiz emas, bola imkoniyatlari yosh va psixofiziologik xususiyatlar bilan chegaralangan. Avvalo shuni unutmaslik kerakki, bola bu davrda intensiv o'sayotgan bo'ladi. Bolalar bilan ishlash dasturi ishlab chiqilar ekan, albatta, biror narsani qilish uchun ular qancha nerv - psixik kuch sarf qilishini ham inobatga olish kerak. Masalan, 3-7 yoshli bolalarga erkin harakatlanish imkoniyati berilsa, u ko'p harakatlar qilishi mumkin. Biroq u aniq harakatni bajarishga majbur etilsa, u tez toliqib qoladi. Demak, maktabgacha yoshdagi bolalar imkoniyatlaridan samarali

foydalanishning muhim sharti ular bilan ishlash chog'ida qo'llanayotgan metod va tarbiya shakllarining bolalar psixofiziologik xususiyatlariga mos bo'lishidir. MTTda rivojlanish markazlarini tashkil etish Davlat talablari va «Ilk qadam» davlat o'quv dasturini amalga oshirishni nazarda tutadi. Markazlarda ishlash har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda eng samarali rivojlanishiga imkon beradigan tarzda, uning individual qobiliyatlari, qiziqishlari, faoliyat darajasini inobatga olgan holda tashkil etiladi. Rivojlanish markazlari ta'lim, rivojlantiruvchi, o'qitish, rag'batlantiruvchi, uyushgan, kommunikativ funksiyalarni bajarishi kerak. Eng muhimi, ular mustaqillikni rivojlantirish ustida ishlashlari kerak, bolalar va kattalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning shaxsga yo'naltirilgan ta'limga asoslangan bolaning tashabbusini rag'batlantirishi kerak. Gurux xonasidan moslashuvchan va o'zgaruvchan tarzda foydalanish talab etiladi. Rivojlanish markazlaridagi tematik, didaktik materiallar bolaning ehtiyojlari va manfaatlarini qondirishga xizmat qilishi kerak. Markazlarning dizayni estetik, bolalar uchun jozibali bo'lishi kerak, va mustaqil faoliyatga bo'lgan istakni keltirib chiqarishi kerak. Guruh xonasida rivojlanish markazlarini yaratishda o'yin faoliyatining etakchi rolini hisobga olish kerak. Rivojlanish markazlaridagi jihozlar xavfsiz va didaktik materiallar bolaga tegishli bo'lishi va bolalarning yoshiga mos bo'lishi kerak. Markazlarni uskunalar bilan ortiqcha jihozlamaslik zarur. Rivojlanish markazlari bolalar va kattalar bilan aloqa qilish va birgalikdagi faoliyatni, shuningdek o'z o'zi bilan shug'ullanish imkoniyatini ta'minlashi kerak. Tematik rejalashtirishga ko'ra, pedagog rivojlanish markazlarini didaktik materiallar va o'yin uskunalar bilan ta'minlash ustida o'ylashva to'ldirishi kerak. Markazlarni bolalar va pedagoglarning birgalikdagi faoliyati va hunarmandchilik mahsulotlari bilan to'ldirish mumkin. Har bir markazning maqsadiga muvofiq haftaning boshida pedagogning tematik rejasiga binoan, materiallar tayyorlanadi va jihozlanadi.

Qurilish, konstruktorlik va matematika markazi: har xil qurilish to'plamlari - kublar, legolar, bloklar, konstruktorlar, o'ynash uchun didaktik o'yinlar va boshlang'ich matematik tasavvurlarni rivojlantirish uchun o'quv materiallari.

Syujetli-rolli o'yinlar va dramalashtirish markazi: teatrning barcha turlari uchun atributlar va o'yin materiallari, rolli, dramatik, rejissyorlik va dramatisatsiya o'yinlari, shlyapalar - maskalar, o'yin to'plamlari va burchaklarda o'ynash uchun o'yinchoqlar - masalan «Sartarosh», «Kasalxona» va "Do'kon" o'yinlari atributlari.

Til va nutq markazi: didaktik o‘yinlar, tematik mavzuli, katta va kichik formatdagi rasmlar, tasviriy materiallarlar, voqealar ketma-ketligini belgilash uchun rasm seriyalari, turli mezonlarga ko‘ra guruhlash va boshqalar, bolalar kitoblari kutubxonasi, tematik albomlar, topishmoqlar albomlari, magnit harflar to‘plami, "Rasmi Alifbo" kubiklari.

Ilm, fan va tabiat markazi: atrof-muhit madaniyati bo‘yicha didaktik materiallarlar, «Tabiat va odam» rasmlari va illyustratsiyalari, valiologiya bo‘yicha maketlar, tabiiy materiallarning xususiyatlarini o‘rganish uchun materiallarlar, to‘plamlar, tadqiqotlar va tajribalar uchun, bilim to‘plamlari, o‘ynash uchun o‘yin mavzular to‘plamlari - uy va yovvoyi hayvonlar, dengiz hayoti, hasharotlar, qushlar.

San‘at markazi: tasviriy faoliyat zarur jixozlar, xalq hunardmanchilik mahsulotlari tasvir etilgan albomlar va illyustratsiyalar, dekorativ-amaliy san‘at, turli xil xalqlarning hayoti, madaniyati, urf-odat aks ettirilgan rasmlar, bolalar yozuvchisi va O‘zbekiston shoirlari portretlari, tematik rang-barang kitoblar, erkin ijod uchun rasm chizish albomlar

Xulosa qilib aytganda, bolaning rivojlanishi faqat o‘quv faoliyatida emas, balki o‘yin tarzida ham amalga oshiriladi. Markazlardagi bolalarning o‘yin va kognitiv faoliyati davomida tarbiyachi bolalarning ishini kuzatib boradi, tavsiya etilgan materiallar bolalar uchun qanchalik qiziq, qulay va xavfsiz ekanligiga e‘tibor qaratadi. Agar kerak bo‘lsa, tarbiyachi didaktik materiallarni to‘ldiradi yoki o‘zgartiradi. Tarbiyachi guruhdagi barcha bolalar besh kun davomida har bir markazga tashrif buyurishini ta‘minlaydi. Kuzatish va tahlil asosida kutilayotgan natija, muammolar, echimlar tarbiyachi har hafta oxirida bolalarning o‘z maqsadlariga erishgan yutuqlarini qayd etadi, agar shunday bo‘lsa, muammolar pedagogning va bolalarning va uning otalarining shaxsiy ishi bilan belgilanadi. Shunday qilib, rivojlanish markazlarida to‘g‘ri tashkil etilgan ishlar har bir bolaga o‘ziga yoqadigan narsani topishga, uning kuchli va qobiliyatiga ishonishga, kattalar va tengdoshlar bilan o‘zaro munosabatlarni o‘rganishga, tushunishga imkon beradi va ularning histuyg‘ularini va xatti-harakatlarini baholashga imkon beradi va aynan shu rivojlanayotgan ta‘lim asosida yotadi.

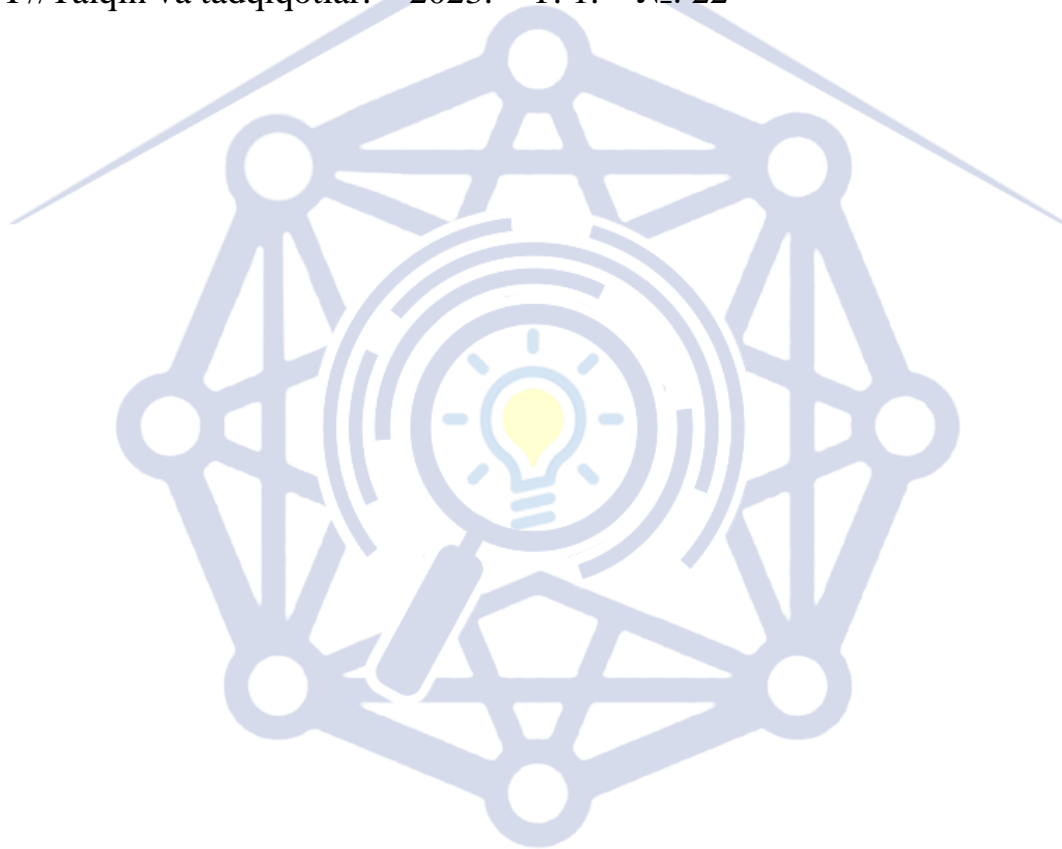
Research Science and
Innovation House

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1."Ilm yo'li" variativ dasturi. Toshkent "Sano-standart" 2020 yil.
- 2.Maktabgacha pedagogika G. Qodirova, M. N. A'zamova "Tafakkur" Nashriyoti Toshkent -2019
- 3.Maktabgacha pedagogika Berdiyeva M.M.
- 4.Maktabgacha tarbiya pedagogikasi P.Yusupova Toshkent "O'qituvchi" 1993 y.
- 5.Ergasheva D. O 'ZBEK XALQ ERTAKLARINING TURLARI VA ULARNING TASNIFI //Talqin va tadqiqotlar. – 2023. – T. 1. – №. 22

Research Science and
Innovation House

